

Slutrapport:

Projekt Gruva-Samhälle

18 december 2020

1. Inledning

Projektet Gruva-Samhälle genomfördes under åren 2019 och 2020 som ett s.k. strategiskt projekt, finansierat av Swedish Mining Innovation och Region Norrbotten. Projektet leddes av Georange och deltagarna innefattade: Luleå Tekniska Universitet (LTU), Kaunis Iron AB (KIAB), Svemin samt Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) och AKK Arctic Con.

I projektet undersöktes hur ett samhälle påverkas då en ny, betydande gruva startas och detta gjordes genom att fokusera specifikt på Pajala kommun och effekterna av etableringen av Tapuligruvan – en järnmalmsgruva belägen mellan Kaunisvaara och Aareavaara. Taupuligruvan öppnades 2012 och drevs under ca två år av företaget Northland, varefter företaget gick i konkurs. Gruvan stod sedan still under en period men år 2018 återstartades gruvan med KIAB som ny ägare och KIAB planerar nu för en expansion av verksamheten.

Projektet hade följande huvudsakliga målsättningar:

- Identifiera och utveckla aktiviteter för att stärka samhället där gruvetablering sker.
- Genomföra aktiviteter gällande stärkt social acceptans samt förbättrad kompetensförsörjning och samhällsutveckling.
- Arbeta för mångfald och jämställdhet inom gruvindustrin.
- Bidra till kompetensförsörjning och bredd av arbetsmöjligheter för näringslivet och offentlig sektor i glesbygdskommuner.
- Ge förslag och inspel för fortsatta arbeten inom området "social acceptans" samt god samhällsutveckling i områden där gruvbolag etablerar sig.

Bifogat till denna sammanfattning finns rapporter som specifikt visar på de resultat som uppnåtts i projektet. Bilagorna är som följer:

1. Projektledarens sammanfattning.
2. Slutrapport från LTU - Gruvindustrins betydelse mellan 2008–2020 i Pajala.
3. Slutrapport från AKK Arctic Con.
4. Slutrapport från SGU.

2. Projektaktiviteter

Projektet bestod av fyra arbetspaket och de aktiviteter som utfördes sammanfattas nedan. Samtliga aktiviteter fokuserade på Pajala kommun. Projektet påverkades av Coronapandemin varför vissa av de aktiviteter som initialt planerades ej kunde genomföras (se nedan). Istället lades projektet resurser på att genomföra evenemang via webben (webinarium, diskussioner inom styr och referensgrupperna samt intervjuer).

1. Projektledning

- Kontinuerlig projektledning, rapportering & uppföljning.

- 6 möten med projektets styrgrupp (Anna K. Kostet, Håkan Tarras-Wahlberg, Jan Ots, Erika Ingvald, Kaj Lax, Lena Abrahamsson, Niclas Dahlström, och Åsa Allan).
- 6 presidie möten (Anna K. Kostet, Jan Ots/Håkan Tarras-Wahlberg samt Åsa Allan).
- 1 möte med deltagare från projektets referensgrupp (Pia Pehrson, Per-Erik Lindvall, och Britt-Marie Drottz-Sjöberg).

2. **Arbetspaket "Acceptans"**

- Sammanställning av resultat från LTUs undersökningar i Pajala innan gruvetablering (2008 – baseline).
- Ny enkätundersökning i Pajala 2020 (244 svar), samt djupintervjuer av utvalda kommuninnevånare (ungdomar, företagare och politiker; ca 5 av varje).
- Samverkan/samordning med undersökningar på nationell nivå rörande förståelse och/eller acceptans för gruvor bland allmänheten (genomförda av SGU och Svemin).

3. **Arbetspaket "Bidraget till hållbar samhällsutveckling"**

- Litteraturstudie och insamling och analys av data från perioden 2008 – 2020.
- Fastställande av Pajalas förutsättningar.
- Analys av gruvverksamhetens betydelse för Pajala under Northland och KIAB och även effekten av konkursen.
- Deltagande i arbetsgrupp – "Forum för samverkan" i Pajala.
- Deltagande i tandemrekryteringsgrupp Pajala.
- Internationellt utbyte – David Holm, konsult sociala hållbarhetsfrågor, Square Peg Social Performance, Australien.
- Genomförande av seminarium (digitalt och fysiskt – hybrid) med & för kommuner rörande deras roll i gruvetableringar.
- Jämställdhetsseminarium rörande gruvsektorn

4. **Arbetspaket "Kommunikation och spridning av resultat"**

- Etablering gemensam plattform lokalt i Pajala: "Forum för Samverkan". Plattformen inkluderade lokala näringslivet och föreningar i avsikt att samverka för attraktivitetshöjande aktiviteter. 2 större träffar samt 4 arbetsgruppträffar genomfördes.
- Deltagande i FEM-conference Levi Finland (presentation av projekt, nov, 2019).
- Deltagande Höstmötet av Svemin (spridning genom nätverkande, nov 2019).
- Planering av studieresa och samverkan med EuromineExpo (genomfördes ej).
- Planering av 3st seminariepaket med LTU (genomfördes ej).
- Deltagande i Arctic Infrastructure Conference i Kiruna (feb, 2020).
- Lokal kommunikation med kommunledning Pajala, 2 st träffar (feb 2020, sept 2020).
- Dialog med experter och beslutsfattare nationellt, regionalt och internationellt genom referensgruppsmöte (1 st) & webinarier (2 st).
- En kortfilm med resultatredovisning, hemsidor sociala medier (dec, 2020).
- Presentation av projektresultat på konferensen "Future Mines & Minerals" (planerad i Stockholm, jan 2021).

3. Projektresultat

Ett antal faktorer och aktiviteter som stärker samhällsutvecklingen och den sociala acceptansen vid gruvetableringar har identifierats:

- Det påvisas att den demografiska effekten av gruvetableringen varit gynnsam för befolkningsutvecklingen i Pajala – både vad gäller absoluta tal (en ökning) men också att yngre människor – i arbetsför ålder sökt sig till Pajala. Den existerande och skeva könsfördelningen i kommunen mildrades, främst under gruvetableringen och första driftsperioden.
- Dialogen och kontakter mellan lokalbefolkningen och gruvbolaget visar sig vara av stor vikt. Till del skiljer sig denna mellan Northland och det nya bolaget KIAB. Northland hade ett jämföreslevis större fokus på dialog och samhällsrelationer medan KIAB har fokus på att vara lokalt fokuserade i både anställning och inköp. Båda perspektiven har gynnat den sociala acceptansen och utvecklingen. Samtidigt visas det att kommunen är mkt sårbar för hur konjunkturer i gruvbranschen - så länge gruvan går bra, mår också Pajala bra.
- Befolkningens syn på KIAB är nära odelat positiv. I intervjuer och enkätundersökningar uttrycks i synpunkter som kan tolkas som att företaget har ett gott anseende och framstår som en ansvarsfull och seriös aktör. Man riktar också rimliga förväntningar på KIAB som handlar om att företaget skall agera hållbart med avseende på miljö och arbetsmiljö. Av enkätstudierna framgår att de allra flesta upplever sig ha det ganska bra, är relativt optimistiska inför framtiden.

Aktiviteter som stärker jämställdhet, attraktionsfaktorer och utveckling i det samhälle där en gruva avser etablera sig har identifierats och relevanta aktiviteter har även genomförts inom projektet. Dessa innefattar att Northland hade en uttalad strategi för att stödja jämställdhet och en målsättning att bli "världens mest jämställda gruva". Vidare anses skola och barnomsorg av god kvalitet vara mycket viktiga för att kunna vända en vikande befolkningstrend.

Genomförda aktiviteter och åtgärder som vidtagits för att locka till inflyttning till Pajala har utvärderats. Det visar sig att fokus på att locka kvinnor – till del genom s.k. tandemrekrytering – har varit viktiga och lyckosamma.

Faktorer av vikt för att uppnå den starka sociala acceptansen för gruvetablering som finns i Pajala har utvärderats. Dessa innefattar att en god och öppen dialog vidmakthålls, samt att rekrytering av personal fokuseras på att finna personer som bor – eller kommer ifrån – bygden. Denna typ av faktorer är säkerligen relevanta för andra områden/platser. Speciellt de som i avsaknad av större investeringar av den typ gruvor representerar, saknar annan betydande möjlighet att säkra en god socio-ekonomisk utveckling.

Farhågor som fanns innan Northlands etablering innefattade att brottsligheten skulle komma öka, att samhället skulle bli mer otryggt och bl.a. droganvändandet skulle öka samt att den lokal tornedalska kulturen och identiteten skulle komma att kunna

försvagas. Inget av detta skedde till någon betydande grad och det synes nu som att likande farhågor inte existerar på samma sätt inför nystarten.

Slutligen har förslag på teman för fortsatt arbete har utarbetats och presenterats. Ett tvåårigt projekt som skall stödja gruvkommuner i deras arbete att tillse att gruv- och mineralprojekt bidrar till positiv samhällsutveckling och välfärd beviljad finansiering genom Swedish Mining Innovation under december 2020.